

Handläggare
Gunilla Schedin
Telefon: 08-508 09 277

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd

Riktlinjer för tobaks- och folkölstillsyn samt kontroll av vissa receptfria läkemedel - remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Johanna Engman
stadsdelsdirektör

Siw Lideståhl
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av ett förslag från socialnämnden om ändrade riktlinjer för tobaks- och folkölstillsyn samt för kontroll av vissa receptfria läkemedel.

Förvaltningen är positiv till förslaget. De ändrade riktlinjerna kommer att kunna ge en bra vägledning i tillsynsarbetet. Det är bra om möjligheten till s.k. kontrollköp kan återinföras. I samband med tillsyn av försäljningen av tobak och folköl uppstår i vissa fall hotfulla situationer. Förvaltningen anser att det i riktlinjerna bör anges att tillsynsbesök i allmänhet ska göras av två personer.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av ett förslag från socialnämnden om ändrade riktlinjer för tobaks- och folkölstillsyn samt för kontroll av vissa receptfria läkemedel. Ytrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 20 mars 2013.

Ärendet

Gällande lagstiftning och ansvarsfördelning inom staden

Både när det gäller försäljning av tobak och folköl finns enligt tobakslagen respektive alkohollagen en åldersgräns på 18 år. De näringsidkare som tillhandhåller tobak och eller folköl har enligt lag skyldighet att anmäla detta till kommunen och att bedriva egenkontroll över verksamheten, vilket bl.a. innebär att upprätta ett s.k. egenkontrollprogram.

Polismyndigheten och kommunen har enligt gällande lagstiftning ansvar för att utöva tillsyn över försäljning av tobak och folköl. I Stockholms stad ligger ansvaret för tillsynen över försäljning av tobak och folköl på stadsdelsnämnderna medan socialnämnden svarar för samordning, information, utbildning för näringsidkare, konsultativt stöd samt bransch- och myndighetssamverkan.

Kommunen har ansvar för kontroll av att de bestämmelser som gäller vid försäljning av vissa receptfria läkemedel följs. Ansvaret ligger i detta fall på socialnämnden.

Tillsyn

Alla näringsidkare, med stadigvarande försäljning av tobak och/eller folköl ska få minst ett tillsynsbesök per år. Försäljningsställen som ligger i närheten av skolor och där problem funnits med försäljning till minderåriga bör få fler tillsynsbesök per år.

Vid tillsynsbesöket ska tillsynspersonalen:

- Identifiera sig med tjänstekort.
- Överlämna aktuell information om bestämmelser i tobaks- resp. alkohollagen och meddela att mer information och anmälningsblankett finns på stadens webbplats.
- Fråga efter registreringsbevis som bekräftar att anmälan om försäljning av folköl och/eller tobak gjorts till kommunen. Försäkra sig om att det är samma näringsidkare som bedriver verksamheten som anmält försäljning.
- Försäkra sig om att försäljningsstället har ett egenkontrollprogram som är anpassat efter verksamhetens behov och förutsättningar. Finns inte något egenkontrollprogram ska handlaren informeras om att skyndsamt upprätta ett sådant

och sända detta till stadsdelsförvaltningen. Inkommer inget egenkontrollprogram inom en vecka ska ett tillsynsärende inledas.

- Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaksvaror till den som inte fyllt 18 år. Uppmärksamma butiken på lämpligheten av att ha åldersdekalering för folköl. Tillsynspersonal ska vid behov lämna dekalering till butiken.
- Påtala att lösa cigaretter eller förpackningar med färre än 19 cigaretter inte får säljas.
- Upplysa om att den marknadsföring som förekommer på försäljningsstället inte får vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av tobak.
- Alla tobaksvaror ska ha varningstext och cigarettpaketet ska dessutom ha en innehållsdeklaration. Varningstexterna ska vara på svenska. Det är olagligt att sälja tobaksvaror som inte är märkta på rätt sätt, till exempel cigarettpaket med utländska varningstexter.
- Tillsynsbesöket ska dokumenteras i OL2, ett för staden gemensamt dokumentationsprogram, och en kopia på tillsynsprotokollet bör skickas till näringsidkaren.

Stadsdelsförvaltningarna ska erbjuda polismyndigheten att vara med vid tillsynsbesök. Om det finns det särskilda problem på ett försäljningsställe bör tillsynsbesöket genomföras tillsammans med polisen.

De föreslagna riktlinjerna innebär inga större förändringar av nu gällande riktlinjer. Nytt är att bl.a. att möjligheten att göra kontrollköp återinförs, under förutsättning att riksdagen fattar beslut om detta och utifrån eventuella föreskrifter från Folkhälsoinstitutet (numera Folkhälsomyndigheten) om tillämpningen.

En annan förändring är att lokala informationsträffar för näringsidkare om bestämmelserna vid försäljning av tobak och folköl anordnas *vid behov* och inte som för närvarande minst en gång om året. Detta mot bakgrund av att det är relativt tids- och resurskrävande att söka motivera näringsidkarna att delta och få som i praktiken deltar. Vidare föreslås att utbildning för handlare ska anordnas centralt en gång per termin, istället för som nu två gånger per termin. Kontrollbesök när det gäller försäljning av receptfria läkemedel föreslås göras vart tredje år mot för närvarande varje år. Därutöver föreslås en höjning av de tillsynsavgifter de

näringsidkare, som tillhandhåller tobak- och folköl, är skyldig att betala till kommunen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av socialtjänstavdelningen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är positiv till förslaget. De ändrade riktlinjerna kommer att kunna ge en bra vägledning i tillsynsarbetet.

På Norrmalm finns för närvarande 164 butiker som säljer tobak och folköl, 145 butiker som enbart säljer tobak och 75 som enbart säljer folköl. Tillsynsansvarig tjänsteman svarar även för tillsyn av de butiker på Kungsholmen som tillhandhåller tobak och/eller folköl.

Socialförvaltningen framhåller i sitt tjänsteutlåtande med anledning av förslaget att tillsynsarbetet är ”ett ensamarbete, som i enstaka fall kan upplevas hotfullt”. Förvaltningens erfarenhet är att det mycket sällan på förhand går att bedöma om det kan uppstå en hotfull situation. Förvaltningen anser därför att det i riktlinjerna bör anges att tillsynsbesök i allmänhet ska göras av två personer. Tillsynen innebär i många fall att tillsynspersonalen måste ”gå bakom disken” för att exempelvis kontrollera butikens lager. Att i dessa fall vara två personer innebär därmed en säkerhet för både butikspersonalen och den tillsynsansvarige.

Mellan åren 2006 och 2009 ingick s.k. kontrollköp som en del i stadens tillsynsarbete. Kontrollköp innebär att man anlitar ungdomar, som visserligen fyllt 18 år men som ser unga ut, för att köpa folköl. Syftet med detta har varit att kontrollera om butikerna begär legitimation. Kontrollköp förbjöds 2009 efter ett beslut från JO om att det saknades lagligt stöd för den typen av inköp. Som framgår av ärendet kommer möjligheten till kontrollköp, genom en ändring i lagstiftningen, troligen att kunna återinföras. Förvaltningen tycker att det är positivt om den möjligheten kan återinföras eftersom det visat sig vara en effektiv metod i dialogen med näringsidkarna om vikten av att begära legitimation och därmed försäkra sig om att ungdomar under 18 år inte tillåts köpa folköl.

Som stadsdelsnämnden tidigare framhållit bör en centralisering av tillsynsverksamheten övervägas. Utöver att standardisera och samordna arbetet i en enhet med specialkompetens skulle detta öka både rättsäkerhet och professionalitet. Det behövs också en samordning av stadens resurser för att eventuellt kunna omhänderta tobaksvaror som inte uppfyller de krav som ställs vad gäller t.ex.

märkning, vilket kommunen enligt gällande lagstiftning har rätt att göra.

Bilagor

1. Riktlinjer för tobaks- och folkölstillsyn samt kontroll av vissa receptfria läkemedel
2. Socialförvaltningens tjänsteutlåtande med anledning av förslaget till ändrade riktlinjer